

ԿՐԹՆԵԿԵՆ

ԻՆՉՊԷՍ ԿԱՐԵԼԻ Է

ՆԵՐՔԻՆ ԽԱՂԱՂՈՒԹԵԱՆ ՏԻՐԱՆԱԼ

«Խաղաղությունը բողոքի մեղ, զխաղաղությունը զիմ ամ մեղ. ոչ որպես առաջին անգամ» (3042. ԺԳ. 27):

Ամէն մարդ որ աշխարհ կուգայ կ'ուզէ խաղաղ ապրիլ: Խաղաղութիւնը մարդկային հոգիին արդար մէկ պահանջքն է: Քանզի մարդու հոգին ուրիշ բան չէ, բայց եթէ Աստուծոյ հոգիին մէկ կայծը: Տիրեղեր քրարարիչը խաղաղութեան Աստուծն է: Ու խաղաղութիւնը Անոր հոգիին տիրական մէկ յատկանիշը: Հետեաբար Անոր պատկերովը ստեղծուած մարդ արարածը սրտի զոհունակութիւն չունենար այս կեանքի մէջ մինչև որ տիրանայ անոր՝ որ իրեն հոգեկան ժառանգն է: Այս ներքին խաղաղութիւնը ոչ միայն մարդկային կեանքը անուշցնող ու գեղեցկացնող բնայի մը կը կրէ, այլ նաև մարդ արարածը իր Արարչին հետ կենդանի հաղորդակցութեան ու բնականոն յարաբերութեան մէջ կը պահէ:

Խաղաղութիւնը տիեզերական պահանջ մըն է, մարդկային հոգիին զարաւոր ու աղաղակող իղծը: Առանց այս խաղաղութեան մարդկային կեանքը կը կորսնցնէ իր հմայքը, ներգաղնակութիւնն ու միասնականութիւնը: Անհատ մարդիկ աւազի հատիկներու կը նմանին. խաղաղութիւնը տեսակ մը շաղախ է՝ որ կը միացնէ ու կ'եղբայրացնէ զանոնք իրարու հետ, իբրև մէկ մեծ ընտանիքի զաւակներ, եղբայրներ ու քոյրեր: Ինչ համեմատութեամբ որ կը պակսի մեր մէջ փոխադարձ յարգանքի ու իրար հասկացողութեան հիման վրայ այս խաղաղ ապրելակերպը՝ նոյն համեմատութեամբ աչեկոծութիւններ, անհամաձայնութիւններ և բազմութիւններ իրենց գոյութիւնը պիտի պահեն մարդկային ընկերութեան մէջ, անհատներու, ընտանիքներու, ազգերու և պետութիւններու իրարու հետ ունեցած փոխ յարաբերութիւններու ընթացքին:

Խաղաղ ապրելակերպը անհատը ան-

դորը կը պահէ ֆիզիքապէս, կ'ազնուացնէ զան թաղոյական տեսակետէ և կ'երջանկացնէ հոգեպէս: Ըստ Շո անուն հեղինակի, «Խաղաղ ապրելակերպը առաքելութեան իր ետեւ ձգած նուիրական շուքն է»: Ուր որ առաքինի կենցաղ մը կայ հոն է խաղաղութիւնը միշտ՝ որպէս անոր անբաժան մէկ շուքը:

Խաղաղասիրութիւնը հոգեկան իղծ մըն է որ կատարելութեան կը մղէ զխաղաղ անհատը, զէպի լուսագոյն ապրելակերպի բարձրագոյն ոլորտները և զէպի Աստուծոյ փառաց գահը: Ահա՛ այս իսկ պատճառաւ Սրբազան Մատեանը կը յայտարարէ, «Երանի խաղաղարարաց զի նոքա որդիք Աստուծոյ կոչեցցին»: Յիրաւի ի՞նչ մեծ արժանիք և առանձնաշնորհում է այս՝ որ կը տրուի խաղաղասէր մարդոց: Քանի որ մեր Արարիչը խաղաղութեան Աստուծն է, անոր ձեռակերտ արարածներն ալ, եթէ զխաղաղութեան կոչումին, խաղաղ ապրելակերպէն տարբեր ուրիշ ընթացքի մը չեն կրնար հետեւիլ, և պէտք չէ որ հետեւին, իբրև Անոր զաւակները և ներկայացուցիչները այս ընդարձակած ալ տիեզերքին մէջ: Ուստի, ինչպէս Քորլըս իրաւամբ կը մտանանչէ, «Երանութիւն տրուած է ոչ թէ յաղթանակ շահողին, այլ խաղաղութիւն հաստատողին»:

Խաղաղ ապրելակերպի հետեւիլ և մարդոց մէջ խաղաղութիւն հաստատել և տարածել իսկապէս մեծ հոգիներու յատուկ արարք մըն է՝ որ արժանի է ամէն գնահատութեան: Բայց խաղաղութիւնը ունի իր խոչընդոտները, լաւ ևս է ըսել իր թշնամիները:

Ա. Խաղաղութեան խոչընդոտները: Ըստ Բեդրաքի, «Մեր մէջ կը բնակին խաղաղութեան հինգ մեծ թշնամիները — ազահոթիւն, փառամոլութիւն, նախանձ, բարկութիւն և հպարտութիւն»:

Ազահոթիւնը մեր ունեցածէն դժգոհ ըլլալով աւելին ցանկալու միտումն է: Ազահոթ մարդ մը որքան ալ ունենայ չի գոհանար՝ միշտ աւելին կը ցանկայ, և այս աւելին ցանկալ՝ զինքը յարատեւօրէն յուզուած ու զրգուած վիճակի մը մէջ կը պահէ: Այս տեսակ մէկը չի կրնար սիրտի խաղաղութիւն վայելիլ և մտքի անդորրութիւն ունենալ: Ատենօք փոքր տղայ մը

տասը բէննի կ'ունենայ. երբ կը կորսնցնէ իր բէննիները կուլայ. բարի մարդ մը տեսնելով զայն կը դիմայ անոր վրայ և իրեն տասը բէննի կուտայ որ ուրախանայ: Փոքրիկը փոխանակ ուրախանելու կը սկսի աւելիլ ալ: Մարդը կը հարցնէ պատճառը թէ ինչո՞ւ կրկին կուլայ: Տղան կ'ըսէ. «Եթէ այդ տասը բէննին չկորսնցնէի, հիմա քսան բէննի կ'ունենայի»:

Որքան ատեն որ մարդիկ այս աւելիին ցանկալու տենէ՞ր ունին իրենց մէջ, չեն կրնար հանգիստ ապրելակերպի հետեւիլ, այլ կը մնան միշտ անհանգիստ, զանգատող ու դժգոհ: Ծէվընը կ'ըսէ. «Ազատութիւնը աւելի կը սաստկանայ մարդու մէջ՝ երբ անոր հաւաքած ոսկիները շատնան: Իսկ Առաքելը կ'աւելցնէ, «Ուրկէ՞ են պատեւրազմները և ուրկէ՞ կոխները ձեր մէջ, չէ՞ որ ձեր ցանկութիւններէն են ... կը ցանկաք և չունիք» (Յակ. Դ. 1-2): Առաջ ու անխռով ապրելու համար պէտք չէ աւելիին ցանկալ, այլ պէտք է եղածով բաւականանալ և զոհունակ սիրտ մը կրել ամէն ատեն ու ամէն պարագայի ներքէ:

Փառամոլութիւնը ալ ազատութեան նման ուրիշ մոլութիւն մըն է որ մարդիկը իրարանցումի կը մատնէ յաճախ: Հոգեկան մեծութենէ զուրկ և արտաքին ցոյցերու մէջ մեծութիւն վնասողներ ոչ թէ զայն չեն կրնար գտնել, այլ իրենց ունեցածն ալ կը կորսնցնեն և մարդոց ծաղրանքին առարկայ կը դառնան, ստեղծելով միանգամայն իրենց շուրջը նախանձողներու և հակաակորդներու հսկայ բանակ մը: Մարդիկ որքան փառքի ետեւ կը վազեն, ուղիւ և անուղիւ միջոցները ի գործ դնելով, անիկա նոյնքան իրենցմէ հեռու կը փախչի: Քանզի փառքը մեծութեան շուքն է: Եթէ մէկը այդ մեծութիւնը ունի իր մէջը պէտք չունի փառքի ետեւէն վազելու, անիկա կուգայ արդէն զինքը կը գտնէ:

Մարդիկ՝ որ գոռողաբար ուրիշները վար զարնելով և անոնց արժանիքը ռանկոսելով և կամ զանոնք իր սանդուխ գործածելով իրենց անձը միայն վեր բարձրացնելու կը ջանան, ոչ միայն այս աշխարհի վրայ խաղաղութիւն չեն կրնար հաստատել, այլ եղած խաղաղութիւնն ալ կը վտանգեն ու կը վերջովեն: Ասկէ է որ ընկերութեան մէջ կոխներ, բաղխումներ ու անհամաձայ-

նութիւններ կը ծագին միշտ: Ըստ Պալ-զաքի, «Փառամոլութիւնը տեսակ մը թոյն է». այն որ ներս կ'առնէ ու կ'ուրացնէ այս թոյնը ոչ միայն կը կորսնցնէ իր արժանիքը, այլ նաև չարիքի մը աղբիւր կը դառնայ մարդկութեան համար: Ահա՛ այս իսկ պատճառաւ երկ իրաւունք կ'ունենայ ըսելու, «Մարդու մը արժանիքը այն ատեն միայն ի յայտ կուգայ երբ նա ազատագրուի փառամոլութենէ»:

Նախանձը նաև թշնամի մըն է խաղաղութեան: Բարի նախանձը որքան օրհնութիւն մըն է և մրցակցութիւն ու յառաջդիմութիւն յառաջ կը բերէ, ընդհակառակը չար նախանձը նոյնքան անէծք մըն է մարդկութեան համար: Զար նախանձը անհատները իրարու կը ձգէ, ընդանիքներու միջև բաղխումներ կը ստեղծէ, ազգերն ու պետութիւնները անհանդարտ ու խռովեալ վիճակի մը կը մատնէ, և իրարու ձեռքէն հողեր գրաւելու կ'առաջնորդէ, և որով աշխարհի խաղաղութիւնը հիմէն կը խախտէ:

Շատ մը կոխներու և պատերազմներու պատճառը միթէ այս չար նախանձը չէ՞, ինչպէս Սրբազան Առաքելը կը մատնանչէ, «Կը նախանձիք և չէք կրնար ձեր ուղածին հասնիլ, կը պատերազմիք ու կը կոտորէք, բայց չունիք» (Յակ. Դ. 2): Սիրվանդէս կ'ըսէ. «Նախանձը իրերը խռորացոյցով կը դիտէ, և այդ իսկ պատճառաւ փոքր բաները չափէն աւելի կը մեծցնէ — զաճաճը հսկայի և կասկածը իրականութեան կը վերածնէ: Եւ մարդիկ որքան ատեն որ իրենց ընկեր արարածներուն ունեցածը այսպէս խռորացոյցով կը դիտեն և կը նախանձին անոնց վրայ, իրենց մէջ պիտի չպակտի իրարու հանդէպ տարակոյսներ, հակառակութիւններ, և երբեմն ալ բաղխումներ ու կոխներ»:

Բարկութիւնը միւս կողմէն ուրիշ թըշնամի մըն է խաղաղութեան: Իրականութեան մէջ բարկութիւնը անասնական կիրք մըն է, և մարդիկ քանի ազատագրուած չեն այս կիրքէն՝ իրարու հետ միշտ խնդիրներ պիտի ունենան և զիրար պիտի բռնաբարեն ու վարկաբեկեն: Երբեմն բարկութեան նոպային մէջ խռուած մէկ կծու խօսքը և կամ առնուած սխալ մէկ քայլը որքա՞ն անհաճոյ հետեւանքներ կ'ունենայ: Յեղին մէջ խաղաղութիւն կը տիրէ այն ա-

տեն երբ մարդիկ ազատագրուին այս անասնական կիրքէն: Ինքնակրթութիւնը, զօրաւոր կամքը, դաստիարակութիւնը և կրօնքը կ'օգնեն մեզի մեղմացնելու և չէզոքացնելու բարկութեան այս կիրքը մեր մէջ:

Հպարտութիւնը նմանապէս մարդու մէջ արմատացած ուրիշ չար բնասորութիւն մըն է որ կը սպառնայ խաղաղութեան, և իր աղիտալի հետեանքներով մարդիկ իրարու կը ձգէ յաճախ: Այս կիրքն ալ կրնայ մեղմանալ, և կամ իր ուղղութիւնը փոխել ու բարի փառասիրութեան փոխուիլ ինքնակրթութեամբ, աղօթքով և յարատե աշխատութեամբ: Դիտակից, ակզբունքի տէր ու քրիստոնէական ազնիւ նկարագրով օժտուած մէկու մը համար որքան պատարակելի թերութիւն մըն է ազահ, փառամոլ, նախանձոտ ու բարկացող ըլլալ՝ նոյնքան անպատուարներ ու նուաստացուցիչ է հպարտ է ըսուիլ:

Հրէից իմաստունը կ'ըսէ. «Կոտորածին առջեւն հպարտութիւն և կործանման առջեւն ամբարտաւանութեան ոգին կ'երթայ» (Առակ. ԺԶ. 18): Առաքեալը կ'ըսէ. «Բայց հիմա ձեր ամբարտաւանութիւնովը կը պարծենաք. բոլոր այսպիսի պարծանքները չարութիւն են» (Յակ. Դ. 16): Իրաւամբ հպարտութիւնը բոլոր թերութիւններու արմատն է: Թերութիւններ՝ որոնք մարդկութեան հանգիստը վրդոված են միշտ և կը վրդովեն:

Բ. Արտաքին ու ներքին խաղաղութիւն: Խաղաղութիւնը երկու մասի կրնանք բաժնել, արտաքին և ներքին: Արտաքին խաղաղութիւնը մարդոց իրարու հետ ունեցած բարեօք յարաբերութիւնն է, ընտանիքներու, ազգերու և պետութիւններու միջև հաստատուած սիրալիր ու փոխադարձ յարգանքը: Իսկ ներքին խաղաղութիւնը ըսելով կը հասկնանք քրիստոնեայ հաւատացեալին սրտի զոհունակութիւնը, մտքի անդորրութիւնն ու խղճմտանքի հանգստութիւնը: Վերջինը սակայն աստուածատուր պարզեմըն է՝ զոր կը վայելենք իբրեւ հետեանքը Աստուծոյ հետ մեր ունեցած կենդանի յարաբերութեան: Արտաքին խաղաղութիւնը կրնայ մեզ ներքին խաղաղութեան առաջնորդել, բայց չի կրնար տալ մեզի ներքին խաղաղութիւնը: Ներքին խաղաղութիւնը սակայն արտաքին խաղաղութիւնը կրնայ

ապահովել: Որովհետեւ առաջինը արտաքին պայմաններէ կախեալ է և հետեւաբար փոփոխական է և ժամանակաւոր, իսկ վերջինը ներքին է, հոգեկան ու տեական, որքան ասեն որ անհատին հոգեկան բնականոն վիճակը չէ խանգարուած:

Այս մեայուն ու ներքին խաղաղութիւնը Յիսուս՝ մեր հոգեւոր կեանքի առաջնորդը, ապրեցաւ, քարոզեց և թէ մեզի ժառանգ թողուց ըսելով, «Խաղաղութիւն կը թողու՞մ ձեզի, իմ խաղաղութիւնս կուտամ ձեզի, և ոչ թէ որպէս աշխարհ կուտայ» (Յովհ. ԺԴ. 27): «Ոչ թէ որպէս աշխարհ կուտայ» ասացուածքը ցոյց կուտայ թէ Յիսուս խոտացած այս խաղաղութիւնը աշխարհի խաղաղութենէն բոլորովին տարբեր, հոգեւոր բնոյթ մը կը կրէ: Աշխարհի տուած խաղաղութիւնը արտաքին է, աշխարհի դայն այսօր կուտայ և վաղը ետ կ'առնէ, սակայն Յիսուսի տուած խաղաղութիւնը ներքին է և մեայուն: Պօղոս Առաքեալի բառերով, «Աստուծոյ խաղաղութիւնը վեր է ամէն միտքէ, որ մարդոց սիրտերն ու միտքերը կը պահպանէ Յիսուս Բրիտանոսով» (Փիլիպ. Դ. 7):

Այս ներքին խաղաղութիւնը ապրիլ և դայն տարածել երկրի վրայ մարդկային կեանքի նպատակակէտն է և քրիստոնէական կենցաղի բնականոն ու տրամաբանական հետեանքը: Բրիտանոնայ ըլլալ Աստուծոյ թագաւորութեան քաղաքացի ըլլալ է: «Աստուծոյ թագաւորութիւնը ուտելիք ու խմելիք չէ, հապա արդարութիւն, խաղաղութիւն և խնդութիւն Հոգեւոր Սրբով» (Հոգեւ. ԺԴ. 17): Ուրիշ խօսքով, ուրախ, անդորր ու խաղաղ ապրելակերպ մը: Երբ Յիսուս ծնաւ, հրեշտակներ աւետեցին մարդոց և ըսին, «յերկիր խաղաղութիւն»: Պօղոս Առաքեալ այս ներքին խաղաղութիւնը Սր. Հոգիին պտուղներէն մին կը նկատէ (Պաղ. Ե. 22): Այն որ Սր. Հոգիով օժուելեանք մը կ'ապրի, այս խաղաղութիւնը անոր կեանքին անբաժան մէկ մասն է: Սաղմոսերգուն կը յայտարարէ. «Տէրը Իր ժողովուրդը խաղաղութեամբ պիտի օրհնէ» (Սաղ. ԻԹ. 11):

Դ. Խաղաղութիւնը ձեռք բերելու միջոցներ: Էմբրսըն կ'ըսէ. «Ոչ մէկ բան քեզի խաղաղութիւն կրնայ բերել. բացի քեզմէն»: Խաղաղութիւնը դուրսէն պէտք չէ ակնկա-

իւր, մասնաւանդ ներքին խաղաղութիւնը ուրիշները չեն կրնար մեղի տալ, պէտք է որ մենք անոր ետեւէն ըլլանք, փնտռենք ու գտնենք դայն։

Գտնելու համար դայն, նախ՝ պէտք է որ մենք զիտակցութեան գանք և զգանք խորապէս անոր կարիքը մեր ներսիցին։ Պետքս առաքեալ կ'ըսէ. «Ով որ կ'ուզէ կեանքը սիրել ու բարի օրեր տեսնել, իր լեզուն թող դադարեցնէ չարութենէ . . . և խաղաղութիւն փնտռէ» (Ա. Պետ. Գ. 10-11)։ Ըստ Թովմաս Բէմրացիի, «խաղաղութիւնը այն ատեն կրնանք վայելել երբ մեր սիրտը չդատապարտէ մեզ յանցանքի մը համար»։ Ուստի, եթէ սխալ մը գործած ենք՝ պէտք է խոստովանինք դայն, եթէ մէկու մը անարդարութիւն ըրած ենք՝ պէտք է ներողութիւն խնդրենք անկէ, եթէ չար ընթացքի մը հետեւած ենք՝ պէտք է հտգոնանք անկէ, և ի մի խօսք, եթէ մեղքի տիրապետութեան ներքե ենք՝ պէտք է որ զջնջմով ու ապաշխարութեամբ Աստուծոյ դատանք և Անոր ճամբաներէն քայլենք։ Ասիկա է առնուելիք կարեւոր ու առաջին քայլը խաղաղութիւն ձեռք բերելու համար։

Երկրորդ՝ պէտք է որ զօրացնենք Աստուծոյ հետ մեր ունեցած կապն ու ներքին հաղորդակցութիւնը որ կարեւորագոյն լեցուիլ այս ներքին խաղաղութեամբ։ Քանզի Աստուծոյ՝ իրրե արարիչ, խաղաղութեան Աստուծոյ է, մարդիկ որքան շփուին Անոր հետ նոյն համեմատութեամբ կը լեցունին Անոր մեղի տալիք այս ներքին խաղաղութեամբ։ Խաղաղութիւն մը որ վեր է ամէն միտքէ և կը լեցնէ մեր միտքերն ու սիրտերը երկնային օրհնութիւններով։

Նոյնպէս՝ պահել ու մշակել ևս պէտք է այս խաղաղութիւնը մեր մէջ, օր ըստ օրէ Ս. Գրոց ներշնչութիւններով, աղօթքով և առաքինի արարքներով լի քրիստոնէական բարձր կենցաղի մը հետեւելով։ Ամէն ոք պարտի մշակել ու տարածել դայն։ Քանզի ասիկա ընել երջանկութեան կ'առաջնորդէ մեզ և մեծ արժէք կուտայ մեր ապրած կեանքին, ինչպէս նաև կը բազմապատկէ մեր օգտակարութիւնը հանդէպ մեր նմաններուն։

Այս ներքին խաղաղութիւնը վայելել քրիստոնէական կենցաղի անբաժան մէկ մասն է։ Երեսու ըսաւ. «Այս բաները ձեզի

խօսեցայ որպէսզի ինձմով խաղաղութիւն ունենաք» (Յովհ. ԺԶ. 33)։ Նմանապէս ուրիշ առիթով եկաւ և անոնց մէջտեղը կեցաւ և ըսաւ. «Խաղաղութիւն ձեզի» (Յովհ. Ի. 19)։ Պօղոս Առաքեալ կ'ըսէ. «Վասնզի Անիկա (Յիսուս) է մեր խաղաղութիւնը» (Եփես. Բ. 14), «Եւ եկաւ խաղաղութիւն քարոզեց ձեզի՝ որ հեռուն էիք, և անոնց՝ որ մօտ էին» (Եփես. Բ. 17)։

Ով պէտք է ունի այս խաղաղութեան։ Տիեզերական է այս խաղաղութիւնը, ամէն մարդ կը կարօտի ատոր։ Ամէն ընտանիք, ամէն երկիր ու ամէն պետութիւն խաղաղ ապրելակերպի կարիքը կը զգայ խորապէս։ Աշխարհը կրնայ խաղաղիլ, պայմանաւ որ մարդիկ նախ տիրանան այս ներքին խաղաղութեան, որտի հիմնական փոփոխութեան ու աստուածահաճոյ ապրելակերպի մը։ Եկեղեցին շարունակ կ'աղօթէ Վասն խաղաղութեան ամենայն աշխարհի։ Պատարազիչ քահանան սրբազան պաշտամունքի ընթացքին մէկէ աւելի անդամներ «խաղաղութիւն ամենեցուն» ըսելով մարդոց մէջ տարածելու կը ջանայ աստուածային այս խաղաղութիւնը։

Այս խաղաղ ու անդորր ապրելակերպը սակայն անհատներէ պէտք է սկսի։ Քանզի երբ անհատները տիրանան այս ներքին խաղաղութեան, այդ անհատներէ բաղկացեալ ընտանիքներն ալ ինքնաբերաբար կը խաղաղին ներքնապէս։ Եւ երբոր ընտանիքները խաղաղին՝ այդ ընտանիքներէ կազմուած ազգերն ու երկիրները նաև բնական իմն բերմամբ կը հետեւին խաղաղ ապրելակերպի մը, և որով կ'ապահովուի միջազգային ու տիեզերական խաղաղութիւնը աշխարհի վրայ։ Ահա՛ այն ատեն շատ դիւրութեամբ մարդոց սուրբերը խօսեցուց կը վերածուին, և զայլը գառնուկին հետ կը ճարակի առանց միտախառն գիրարք։ Եւ մարգարէներու դարեր առաջ երազած մարդկութեան սոյն ոսկեղարը այլևս իրականութեան մը կը վերածուի։

Ամէն մէկ զիտակեց քրիստոնեային տեսլականը պէտք է ըլլայ փութացնել օր առաջ այս երանութեան ոսկեղարը, Քրիստոսի աշխարհ բերած գլխկիր խաղաղութիւնը, այլ խօսքով, Աստուծոյ թագաւորութեան երկրի վրայ հաստատուիլ։

Յրէզնո, Գալիմ.

ԳՐ. Ա. ՍԱՐԱՖԵԱՆ